

To: [redacted] [redacted]@minvws.nl
Cc: [redacted] [redacted] [redacted]@minvws.nl; [redacted] [redacted] [redacted] [redacted] [redacted] [redacted] [redacted]@minvws.nl; [redacted] [redacted] [redacted] [redacted] [redacted] [redacted] [redacted]@minvws.nl; [redacted] [redacted]
From: [redacted] [redacted]@minvws.nl
Sent: Fri 11/6/2020 10:38:46 AM
Subject: Voorbereiding directeurenoverleg dinsdag mbt onderzoek COVIDluchtkwaliteit
Received: Fri 11/6/2020 10:38:47 AM
[DMG-2020-0093 memo concept onderzoeksvoorstelluchtkwaliteit_301020.pdf](#)

Hoi [redacted]

Hierbij een mail ter voorbereiding van het overleg dinsdag over het RIVM onderzoeksvoorstel COVID, luchtkwaliteit en veehouderij.
 In de attachment het onderzoeksvoorstel van het RIVM tav Covid en luchtkwaliteit waar het om gaat.

Goed dat het overleg met de drie directies toch al zo snel kon worden ingepland (dinsdag 10 van 12-13u).

1. Even een check: wil je dat alleen met op directie/MT-niveau ([redacted] [redacted] van LNV, [redacted] [redacted] van IenW en jij), of ook met beleidsmedewerkers erbij?
2. Indien met beleidsmedewerkers dan stel ik voor om nog [redacted] [redacted] van IenW erbij willen vragen, nu staan [redacted] [redacted] van LNV en ik er wel bij maar niemand extra van IenW.
 Het lijkt mij wel goed als de 3 beleidsmedewerkers in ieder geval mee kunnen luisteren en aanvullen indien nodig.
3. Ik ben dinsdag op VWS dus kan naast je zitten in de Webex.

NB ik zet [redacted] [redacted] en [redacted] ook in de cc (en [redacted] [redacted] maar die is vrij): hebben jullie nog aanvullingen hierop (graag maandag/uiteindelijk dinsdagochtend)?

Achtergrond

De voorgeschiedenis is: in april heeft MinVWS toegezegd dat er samen met LNV en IenW onderzoek gedaan zal worden naar de relatie COVID/luchtkwaliteit/veehouderij. Het RIVM heeft in mei een eerste verkenning naar de onderzoeksmogelijkheden gedaan; in september hebben zij, samen met partners van de universiteit Utrecht, de WUR en de gemeenten, een uitgebreide aangepaste versie opgeleverd. De drie directies LNV, IenW en VWS (jij en [redacted] [redacted]) zijn toen ook bijeen geweest en hebben gezamenlijk een reactie gegeven en om meer duidelijkheid gevraagd ten aanzien van de duur, de kosten en de verwachting tav handelingsperspectief voor beleidsmaatregelen en hoe het past in eerder/al lopend onderzoek.

Het resultaat is dit nieuwe, behoorlijk uitgebreide onderzoeksvoorstel. Het lijkt goed doordacht en goed in elkaar te zitten; het richt zich op vaststellen van daadwerkelijke (oorzakelijke) verbanden tussen de incidentie en ernst van COVID-infecties en diverse bronnen van luchtverontreiniging (veehouderij, industrie, verkeer). Het gaat meer inzicht geven dan de onderzoeken die tot nu toe zijn gepubliceerd (waar vooral kaartjes over elkaar heen worden gelegd van luchtkwaliteit en infectiegraad, maar geen detailniveau). Maar het is een langlopend en duur project geworden nu.

Vooroverleg met LNV en IenW

We hebben hierover vorige week kort overleg gehad op beleidsniveau [redacted] [redacted] [redacted] [redacted] [redacted] [redacted] en ik).

Hier zijn de volgende punten genoemd:

- Het voorstel is groot en omvangrijk in tijd (na 1 jaar eerste basis onderzoek afgerond; tijdsduur geschat op 1,5-3 jaar) en in geld (totaal pakket >1.5miljoen).
- Het onderzoek gaat geen antwoord geven op korte termijn waar beleid op gebaseerd kan worden; het biedt vooral een fundament voor toekomstig wetenschappelijk onderzoek.
- Het is een totaal pakket (alles of niets - 'we doen het grondig of we doen het niet'); dit is nog nagevraagd door LNV en bevestigd door het RIVM.
- Het is niet heel duidelijk hoe de bestaande kennis in het voorstel is verwerkt en hoe dit onderzoek er op aan sluit met nieuwe kennis (en onderzoek internationaal).
- Er staat een go-no go beschreven in fase 1 WP2; het is niet duidelijk of dat een go-no go moment is voor gehele voorstel of alleen fase 2 WP2.

Het voorstel in het kort

Op pagina 6-7 voor een overzicht van de diverse deelonderzoeken (9 WP's).

- WP's 1 en 2 zijn gericht op dataverzameling COVID (gezondheidsdata en maatregelen) en verspreiding van de epidemie in tijd en plaats.
- WP3 verzamelt gegevens over korte en lange termijn blootstelling aan slechte lucht; gedetailleerde data (tijd, plaats) en bronspecifiek.
- In WP4 en 5 worden deze data geïntegreerd en de invloed van lange termijn (WP5) en korte termijn blootstelling (WP4) gerelateerd aan de incidentie en ernst van COVID-infecties.
- In WP6 wordt een soort patiënt-controle onderzoek gedaan (profiel/blootstelling van test-positieve met testnegatieve individuen vergeleken).
- WP7 is een simulatie studie die kijkt naar de robuustheid van de bevindingen (gevoeligheidsanalyse).
- WP8 levert een rapportage waar de resultaten van alle WP's worden geïntegreerd
- WP9 richt zich op beleidsadviesing en (risico)communicatie. Dit deel zal nog verder vorm worden gegeven om afstemming met diverse organisaties (ministeries, GGD-en, lokale overheden e.a.) te garanderen. Hier wordt een

kennisloket en klankbordgroep genoemd, waar bv Kamervragen kunnen worden opgepakt en duiding van relevante wetenschappelijke literatuur gedaan.

Bespreekpunten

1. Levert het onderzoek voor ons voldoende aanknopingspunten voor beleid? Het voorstel geeft zelf al de beperkingen aan op dit punt.

Over de beleidsmaatregelen staat in de inleiding (pag 3): *'De uitkomsten zullen dan ook niet voor de hele korte termijn handelingsperspectieven opleveren. Gezien de ontstane maatschappelijke onrust is het opbouwen van kennis over dit complexe onderwerp een belangrijke basis voor de wat langere termijn.'*

De handelingsperspectieven op dit terrein zijn sowieso beperkt. Het onderzoek richt zich op de effecten van korte termijn en lange termijn blootstelling aan verminderde luchtkwaliteit. De invloed van beide soorten blootstelling en de vraag of deze optellen of interacteren is van belang voor de eventueel te nemen maatregelen. (pag 4):

'Mocht de korte termijn blootstelling relevant zijn, dan is het in principe mogelijk tijdelijke en lokale emissiebeperkende maatregelen af te kondigen en/of individueel gerichte gedragsadviezen te geven (zoals blijf binnen, verminder de lichamelijke inspanning, etc.), wanneer er de verwachting is dat een episode van verhoogde luchtverontreiniging zich gaat aandienen. Mocht blijken dat de lange-termijn blootstelling relevant is, dan kan worden aangesloten op het beleid de luchtkwaliteit permanent te verbeteren zoals verwoord in het Schone Lucht Akkoord. Voor dit laatste is het relevant ook inzicht te hebben in de bijdrage aan de luchtkwaliteit van verschillende sectoren waaronder veehouderij.

2. Is de tijdsplanning acceptabel? Ook met het oog op de komende TK verkiezingen, kunnen wij wel zover vooruitkijken? Het onderzoek gaat minstens 2-3 jaar duren; tussentijdse resultaten zijn niet voorzien want de diverse WP's hangen nauw samen.

Kan er een knip gemaakt worden in de planning zodat we na 1-1,5 jaar meer weten? We zouden kunnen navragen of er na uitvoering van WP4 en WP5 al resultaten zijn die geleverd kunnen worden (WP6 is een aparte studie; WP7 is extra gevoeligheidsanalyse).

3. Willen we het RIVM hierin helemaal tegemoetkomen of kunnen we aangeven dat ze ook andere bronnen van financiering kunnen aanboren? Hier in Nederland (intern eigen bijdrage, ZonMW, NWO), binnen EU-verband (Horizon, ECDC) of bij het Multi City Multi Country project zijn misschien mogelijkheden, waar dit onderzoeksprotocol ook voor andere landen interessant kan blijken te zijn (relevant bij luchtkwaliteit om ook over de grenzen te kijken).

⇒ 5.1.2e weten jullie hier meer over?

4. Is de politieke en maatschappelijke druk zodanig dat we dit onderzoek in gang moeten zetten?

In de politiek komt het onderwerp steeds terug; bij lokale overheden en gemeenten leeft de vraag ook sterk. Het roept vragen op en er is regelmatig media-aandacht voor.

Omdat het voorgestelde onderzoek niet met snelle antwoorden gaat komen blijft de onrust echter nog een tijd bestaan. Door een grootschalig onderzoek uit te zetten vergroot je ook weer de aandacht ervoor en bevestig je het belang.

Nee zeggen lijkt niet echt een optie.

Advies

Opties voor besluit (ook al genoemd in vooroverleg met LNV en IenW):

1. We laten het onderzoek niet uitvoeren (dat lijkt politiek niet haalbaar).
2. We maken een keuze voor een kleiner deel, b.v. alleen het langdurige blootstellingsonderzoek, met als rationale: daar zijn nu geen handelingsperspectieven voor en als het onderzoek het fundament is voor meer onderzoek is dat het meest logisch. Of alleen WP 1 t/m 5 (basis zonder patiënten studie en integratie of gevoeligheidsanalyse)
3. We laten het onderzoek helemaal uitvoeren (is 1,5 miljoen financieel haalbaar/te verantwoorden?).

Optie 2 lijkt meest realistisch, ook met oog op komende TK verkiezingen.

Optie 3 vind ik te overwegen maar dan met een fasering: aangeven dat we nu de eerste 1-1,5 jaar kunnen bekostigen en dat het RIVM voor het vervolgonderzoek bij andere financiers moet aankloppen of weer opnieuw bij ons met een vervolgaanvraag komen.

Heb je zo voldoende ter voorbereiding van het overleg, of wil je vooraf nog even bellen?

Veel groeten,

5.1.2e

Senior Beleidsmedewerker |

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport | Directie Publieke Gezondheid |
Parnassusplein 5 | 2511 VX | Den Haag | Postbus 20350 | 2500 EJ | Den Haag |

5.1.2e

5.1.2e

@mlnvwv.nl | www.rijksoverheid.nl |